

מכללת אורות ישראל
קמפוס רחובות

סדנא להוראת האזרחות-מתוקשב

החוג להיסטוריה, תשע"ח

30 שעות

מרצה: ד"ר יוסי לונדין londiny@orot.ac.il

אחד המקצועות המשיקים למקצוע ההיסטוריה הינו מקצוע האזרחות. מקצוע זה שפעמים רבות מועבר בכיתות ע"י מורי ההיסטוריה, הינו מקצוע מרתק המהווה סוג של מקצוע רב תחומי ומשלב בתוכו ידע היסטורי, סוציולוגי, משפטי וכמובן ידע מתחום מדעי המדינה. בתוקף היותו מקצוע שגבולותיו אינם מוגדרים דיים, ובעיקר בשל העובדה שהמקצוע עשוי להיות מסד לביסוס הזהות הערכית והאידיאולוגית של התלמידים הפך המקצוע להיות מושא לדיון ציבורי ער, דיון המשפיע על המקצוע תכניו, ודרכי הוראתו. במסגרת הקורס נכיר את מאפייני המקצוע ואת הדגשים השונים הרלוונטיים להוראתו, נכיר את הסוגיות המרכזיות העומדות במוקד השיח הציבורי בנושא, ונדגים את אפשרויות ההוראה הרלוונטיות ביחס לנושאי הליבה של המקצוע

מטלות הקורס

במסגרת הקורס יגישו הסטודנטים חמש מטלות ביניים שיעסקו בהיבטים שונים של יחידות ההוראה. כמו"כ תוגש בסיום הקורס מטלת סיכום שתתמקד בניתוח השיח הציבורי בנושא ובמשמעויותיו הפדגוגיות והדידקטיות. במהלך הקורס יערך מפגש פרונטלי שהנוכחות בו חובה.

יחידות ההוראה

1. אזרחות- שיעור חברה או דיספצלינה מוגדרת?
במסגרת המפגש נדון בהיסטוריה של המקצוע, נכיר את המבנה הכולל של תוכנית הלימודים ונבחין במיומניות הייחודיות הנדרשות ללימוד מקצוע זה. כמו כן נדון במסגרת המפגש בשאלת האסור והמותר במסגרת הוראת חומרים בעלי משמעות פוליטית עכשווית.
מטלה 1: כ"ה כסלו 13.12

2. מדינת הלאום של העם היהודי
במפגש זה נכיר את המושג מדינת הלאום ומשמעותיותו ההיסטוריות והעכשוויות, ונדון בשאלה מהו הביטוי המעשי לעובדת היותה של מדינת ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, אך בד בבד מחויבת לזכויותיהם של המיעוטים האתנים השונים המתגוררים בה.

מטלה 2: דת ומדינה בישראל 2017

מועד הגשה: יג טבת 31.12

3. דמוקרטיה- יש רק אחת?

במפגש זה נבחן את הצורה שבה באים עקרונות הדמוקרטיה לידי ביטוי בתוכנית הלימודים, ונעמוד על ההבדלים המשמעותיים בין הדמוקרטיה הליברלית, הרפובליקנית והרב תרבותית. במסגרת הדיון נבחן גם את שאלת היחס בין המושגים פלורליזם והסכמיות ואת המשמעות הנובעת מיחס לזה לחייה של חברה דמוקרטית.

4. חובות האדם וזכויותיו.

במפגש זה נעסוק בתיאורית הזכויות הטבעיות ובשאלת האיזון בין חובות האדם לזכויותיו. המפגש יספק לנו הזדמנות לבחון את הנושא גם מנקודת מבט תורנית לאומית ולעמוד על ההבדל בין תפיסה זו לבין התפיסה הליברלית.

5. על החברה ועל הכלכלה.

הפעם נדון בשאלת הזכויות החברתיות ותפיסת מדינת הרווחה. גם במפגש זה נבחן את הדברים הן מנקודת הראות של הפילוסופיה הפוליטית המודרנית והן מצד ההוגים התורניים העוסקים בנושא.

מטלה מספר 3: בין רפובליקנים לליברלים-הגדרת המחלוקת

מועד הגשה: ה שבט 21.1

6. אלמלא מוראה של מלכות.

בשיעור זה נבחן את סוגיית שלטון החוק, חשיבותו ומשמעותו, וכן את הסוגייה הרגישה של פקודה בלתי חוקית, תוך דיון בדוגמאות שונות מהמקרים בהם סוגיה זו באה לכדי ביטוי בשנים האחרונות.

מטלה מספר 4: פקודה בלתי חוקית בעליל-גבולות הגזרה

מועד הגשה: י"ט שבט 4.2

7. והרשות נתונה

במפגש זה נעסוק בתפקידיהם וסמכויותיהם של שלושת רשויות השלטון במדינה מודרנית בכלל ובמדינת ישראל בפרט. חלק ניכר מהמפגש יעסוק בשאלת האקטביזם השיפוטי ובמשמעויותיו הציבוריות.

מטלה מספר 5 : הויכוח על האקטביזם השיפוטי

מועד הגשה: י"ז אדר 4.3

8. מקצוע בעין הסערה

במפגש זה נכיר כמה מהדיונים העקרוניים שהתחוללו במדינת ישראל בשנים האחרונות סביב מקצוע האזרחות, ונבחן את המשמעות של דיונים אלו אלינו כמורים.

מטלת סיכום: הקרב על האזרחות ואני
מועד הגשה: כ"ח ניסן 13.4

ביבליוגרפיה.

ספרי הלימוד:

1. להיות אזרחים בישראל מדינה יהודית ודמוקרטית. משרד החינוך, מהדורת תשע"ז
2. דוד שחר, ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית ספר לימוד באזרחות לחטיבה העליונה
הוצאת כנרת, 2013.
3. אברהם דיסקין, משטר ופוליטיקה בישראל, 2012

הדיון הציבורי סביב המקצוע

4. הרב יובל שרלו, "אזרחות מדינה ותורה -תחילתה של פגישה", הרב ברוך אפרתי (עורך):
כאזרח מכם, סוגיות באזרחות משותפת. הוצאת מרחבים, גבעתיים, 2011, עמ' 83-89
5. הלל ורמן, אזרחות בין השורות מבט ביקורתי על לימודי האזרחות בישראל, הוצאת
רסלינג, 2013, עמ' 17-95
6. יצחק גייגר, "קוים לחינוך לאזרחות במדינת לאום יהודית", בתוך: דן אבנון (עורך), חינוך
אזרחי בישראל, הוצאת עם עובד, תל אביב, 2013, עמ' 85-106
7. משה הלינגר, "חינוך אזרחי דמוקרטי בציונות הדתית בראי אתגרי התקופה", בתוך: דן
אבנון (עורך), חינוך אזרחי בישראל, הוצאת עם עובד, תל אביב, 2013, עמ' 236-276
8. אמנון יובל, "אידיאולוגיה וחינוך ביקורתי", בתוך: ניר מיכאלי (עורך): כן בבית ספרנו,
מאמרים על חינוך פוליטי, הוצאת מכון מופ"ת, תל אביב, תשע"ד, עמ' 59-75
9. אשר כהן, "ציונות יהדות ודמוקרטיה: רב ערכיות כתשתית ללימודי האזרחות", גילוי
דעת, 10, תשע"ז, עמ' 145-152
10. הללי פינסון, "בין הפוליטי למקצועי, תפקידו של החינוך לאזרחות בחברה בקונפליקט",
גילוי דעת, 10, תשע"ז, עמ' 191-198

ספרות העשרה כללית על המקצוע

11. רות גביזון, ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, מתחים וסיכויים, הוצאת מכון ון ליר,
ירושלים, 1999

12. אמנון רובינשטיין, המשפט הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל, הוצאת שוקן, תל אביב,

2005

13. גדעון ספיר, המהפכה החוקתית, עבר הווה עתיד, הוצאת בר אילן, רמת גן, 2010

14. הרב יהודה ברנדס, בין צלם אלוקים לגוי קדוש, הוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה,

תשע"ג.

15. יוסי דהאן, תיאוריות של צדק חברתי, הוצאת האונברסיטה הפתוחה, רעננה, 2013

16. ידידיה שטרן, שהיהדות פוגשת מדינה, הוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים,

2015

אתרי אינטרנט

17. הפיקוח על הוראת האזרחות

18. אתר תמיד אזרחות